

* Uitgave Bert Bakker
ISBN 9789035134249

laarzen. "Dat moeten we hebben. De zee staat nu op de goede hoogte. En inderdaad, halverwege het net hangt zowaar een vogel in één van de plooiën. In het vage schijnsel van een boorplatform herkennen we ... een Kanoet. "Jammer", zegt Jeroen nuchter. "Die krijgt alleen een metalen ringetje."

Warm stoken

De vraag rond de kosten en baten van een kortere of een langere trektocht zal Reneerkens pas na langer onderzoek kunnen beantwoorden. "Ik heb nu hooguit wat vage aanwijzingen. De overleving van de Nederlandse overwinteraars lijkt op het eerste gezicht niet veel af te wijken van de Afrikanen. Ze liggen allebei waarschijnlijk iets onder de 80%. Maar een procentje meer of minder kan voor een populatie een hoop uitmaken. Nog even stug doorgaan met waarnemen, dus. Want met dit soort onderzoek kun je veel sneller dan met alleen tellingen eventuele krimp of groei van de populatie vaststellen en dat is toch essentieel voor een adequate bescherming van steltlopers" Op een ander punt deed hij al wel een leuke ontdekking. "Sommige drieteentjes bebroeden de eitjes samen. Bij andere nesten neemt één van de ouders het broeden voor zijn of haar rekening. Ik heb ontdekt dat die solo-broeders de eieren anderhalve graad warmer stoken dan de duo-broeders. Een vogels die het in zijn eentje oplost, die moet de eitjes immers vaker alleen laten om te gaan eten. Die eieren koelen tussendoor dus harder af, waardoor het kuiken trager zou kunnen ontwikkelen. Maar dat wordt gecompenseerd door er letterlijk meer energie in te pompen tijdens het broeden."

Weer een uur later; volgens de tabellen is het nu hoogwater ter hoogte van het Posthuys. Het water staat inderdaad tot de voorste paal van het mistnet. Het lege mistnet. Weer een uur later trekt het water zich duidelijk terug. Als de drieteentjes het afgelopen uur langs zijn gevlogen, dan hebben ze het net blijkbaar keurig ontweken. Een volgend uur verder is het alweer middernacht. "Het moet nu toch snel gebeuren, vindt Reneerkens. Het water staat bijna achter de laatste paal, dus straks vliegen ze er gewoon achterlangs."

Een uur na middernacht is het water te ver achter het net teruggetrokken. "Dit wordt niets meer", stelt de onderzoeker vast. Laten we de netten maar dichtschuiven. Morgen misschien."

Rob Buiters

Kwartelkoningen in 2009, extreme verschillen

Net als in de voorgaande jaren werden in 2009 door middel van twee simultane tellingen en aanvullende waarnemingen alle roepplanten van Kwartelkoningen in kaart gebracht. De noodzakelijke beschermingsmaatregelen werden opnieuw voortvarend opgepakt in samenwerking met tellers, natuurbeheerders en boeren, en leverde bij 90-95% van alle locaties een beschermde status op. Op grond van de tot nu toe bewerkte gegevens gaan we voor 2009 uit van 159 territoria: een afname ten opzichte van 2007 en 2008 (resp. 300 en 201 territoria). Het is echter duidelijk meer dan in de drie daljaren (2004-06), toen er gemiddeld 105 territoria werden vastgesteld.

Landelijk was er een duidelijke tweedeling in de aantallen; grote aantallen in de drie noordelijke provincies (ruim tweederde deel van totaal) en kleine in de overige, vooral in Overijssel en Gelderland (tabel 1). Drenthe spande de kroon met 70 territoria (44% landelijk totaal). Na 1998 (140) is dit het beste jaar ooit in deze provincie. Goed bezet waren het hele stroomgebied van de Drentsche Aa met 24 territoria en het complex van de Eelder & Peizermeden, Matslootpolder en Polder Leutingewolde met 20. In het eerste gebied wordt een groot deel van de beheerde hooilanden (Staatsbosbeheer) onafhankelijk van de locaties waar Kwartelkoningen roepen pas na 1 augustus (of later) gemaaid, wat duidelijk zijn vruchten afwerpt wat betreft vestigingsmogelijkheden later in het broed-

seizoen. In het tweede gebied was door herinrichting ten behoeve van een waterberging een groot areaal hooiland niet gemaaid (Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten). De 29 roepende mannetjes in Groningen werden vooral gehoord in het Oldambt (19, vooral in wintertarwe). Net als Drenthe en Groningen waren ook in Friesland (8) de aantallen groter dan in het jaar ervoor. Opvallend was het voorkomen in Zuid-Holland (10), vooral de 6 territoria in de Oost-Abtspolder bij Rotterdam. Dit is het tweede jaar dat in dat gebied Kwartelkoningen aanwezig waren en het gaat hier om een opspuiterrein met een grazige vegetatie wat op termijn wordt ingericht als golfbaan.

In het oosten en midden, vooral in het rivierengebied, was de verspreiding ijler. Langs de IJssel werden 22 territoria gevonden, duidelijk minder dan de twee goede jaren ervoor (resp. 54 en 76) en vergelijkbaar met de daljaren 2004-06 (15-23). De aantallen langs de Nederrijn en Waal waren dramatisch laag met slechts 2 en 3 territoria. Langs de Nederrijn was dat na 1996 een evenaring van het laagterecord van 2005 en voor de Waal het slechtste jaar sinds 1980. Langs geen van de drie rivieren leek de beschikbare habitat duidelijk afwijkend in vergelijking met de voorgaande jaren. Waarschijnlijk zijn andere factoren van invloed geweest op de verspreiding en vestiging. Als we naar de neerslaggegevens kijken in mei (www.knmi.nl) dan was er in grote delen van Gelderland en Overijssel een neerslagtekort van enkele tientallen millimeters en in Noord en West-Nederland een overschot van enkele tientallen millimeters (zie ook <http://www.sovon.nl/default.asp?id=301> 'crexmail 4'). Slechts 13 van de 159 territoria (8%) werden vastgesteld in het deel van ons land met een neerslagtekort. Mogelijk was er door de droogte ten tijde van de aankomst in mei en juni weinig voedsel beschikbaar (slakjes, wormen, spinnen en kevers). Daarnaast kan de droogte ook van invloed zijn geweest op de groei en de structuur van de vegetatie.

De tellingen en beschermingsmaatregelen zullen in 2010 worden voortgezet. De twee simultane tellingen zijn gepland voor 28/29 mei en 18/19 juni. De website www.kwartelkoning.nl is dan ook weer beschikbaar voor de invoer van alle waarnemingen. Voor vragen of informatie mail naar kwartelkoning@sovon.nl

Tabel 1. Aantal territoria (voorlopig) van de Kwartelkoning in 2009. Tussen haakjes () aantal in 2008.

Gebied/regio	Aantal territoria
IJ IJssel	22 (76)
RI Nederrijn/Lek	2 (8)
WA Waal	3 (13)
GR Groningen	29 (18)
FR Friesland	8 (6)
DR Drenthe	70 (39)
FL Flevoland	6 (10)
OV Overijssel (excl. IJssel)	4 (9)
GL Gelderland (excl. rivieren)	0 (7)
UT Utrecht (excl. Nederrijn)	3 (0)
NH Noord-Holland	2 (3)
ZH Zuid-Holland	10 (6)
ZL Zeeland	0 (1)
NB Noord-Brabant	0 (2)
LI Limburg	0 (3)
Totaal	159 (201)

Jan Schoppers & Kees Koffijberg